

NEBİLOĞLU, İsmail Hakkı

sinin notasını yayımlamıştır. Bunlar arasında, “Doldur ey sâkî bu cem bezminde bir gün mey biter” mısraıyla başlayan ye-gâh ve, “Beklerim her gün bu sâhillerde mahzun böyle ben” mısraıyla başlayan hüzzam eseri günümüzün sevilen şarkıları arasındadır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnülemin, *Hoş Sadâ*, s. 208; Vural Sözer, *Mûzik ve Müzisyenler Ansiklopedisi*, İstanbul 1964, s. 293; Rahmi Kalaycıoğlu, *Türk Musikisi Bestekârları Külliyyâtı Sayı 25: İsmail Hakkı Nebiloğlu*, İstanbul 1969; Mustafa Rona, *20. Yüzyıl Türk Musikisi*, İstanbul 1970, s. 380-382; *TSM Sözlük Eserler*, s. 25, 32, 41, 42, 107, 116, 165, 167, 221, 225, 235, 247, 346; Mehmet Nazmi Özalp, *Türk Mûsikisi Tarihi*, İstanbul 2000, II, 263-264; Öztuna, *BTMA*, II, 102-103.

NURİ ÖZCAN

NEBİZ

(النبيذ)

Kuru üzüm, kuru hurma, arpa ve darı gibi maddelerden elde edilen bir içki türü
(bk. İÇKİ).

NEBUKADNEZZAR

(bk. BUHTUNNASR).

NECÂHİLER

(النجاشيون)

Yemen'de
Zebîd ve çevresinde hüküm süren
Habeş asıllı hânedan
(1022-1159).

Yemen'de Ziyâdî Emîri Ebû'l-Ceyş İshak b. İbrâhîm'in ölümünden (371/981) sonra Abdullah (veya Ziyâd) b. İshak ve oğlu İbrâhîm (veya Abdullah) dönemlerinde devletin yönetimini sırasıyla Hüseyin b. Selâme ve Mercan adlarında aslen Habeşî âzatlî köle olan vezirler ele geçirmişlerdi. Bunlardan Mercân'ın Nefîs ve Necâh isimli yine Habeşî köle asıllı iki önemli adamı arasında ortaya çıkan anlaşmazlık sırasında Nefîs, henüz çocuk yaşta olan Emîr İbrâhîm'i ve onu himaye eden halasını öldürüp tahtı ele geçirdi (407/1017). Bunun üzerine Necâh onunla mücadeleye girerek kendisini ve başından beri destekçisi olan Vezir Mercân'ı öldürüp tahta çıktı (Zilkade 412 / Şubat 1022). Ardından Abbâsî Halifesi Kâdir-Billâh'a itaatini bildirdi ve halifeden el-Müeyyed Nasîrüddin lakabını aldı. Böylece Yemen'in Tihâme bölgesinde Zebîd merkezli Benî Necâh Devleti kurulmuş oldu.

Ziyâdîler'den sonra ulemânın desteğiyle Yemen'de Sünniliğin korumacılığını üstlenen Necâhîler Şâfiî mezhebine mensup-tular. Aynı dönemde Yemen'de İsmâîlî davet faaliyetleri hızlandı ve Ali b. Muhammed es-Suleyhî, Suleyhîler hânedanını kurarak Fâtîmî Halifesi Müstansır-Billâh adına hutbe okutmaya başladı. Necâhîler'i İsmâîlî davetin önünde ciddi bir engel gören Ali b. Muhammed, Necâh ile dostluk kurup hediye ettiği bir câriyesi vasıtasıyla onu zehirletip öldürttü (452/1060), ardından Zebîd'i zaptetti. Kızıldeniz'deki Dehlek adasına kaçan Necâh'ın oğulları Saîd ve Ceyyâş, Suleyhîler'le savaşmaya başladılar; Necâh'ın büyük oğlu Saîd, Ali b. Muhammed'i mağlûp ederek ortadan kaldırdı (459/1067 veya 473/1081). İki komşu devlet arasındaki mücadele uzun süre devam etti ve Necâhîler'in toprakları birkaç defa el değiştirdi. Nihayet Ceyyâş b. Necâh 482'de (1089) Zebîd'i son defa ele geçirdi ve Necâhî hâkimiyetini yeniden sağladı. *el-Müfid fi aḥbârı Zebîd* adlı günümüze ulaşmayan bir eser de yazmış olan Ceyyâş'ın ölümünün (498/1105 veya 500/1107) ardından taht kavgaları baş gösterdi. Ceyyâş'ın oğlu I. Fâtîk tahta çıkmayı başardıysa da baba bir kardeşleri İbrâhîm ve Abdülvâhid'in saldırılarına mâruz kaldı. Onun ölümünden sonra henüz çocuk yaşta olan oğlu Mansûr tahta çıktı (503/1109); fakat amcası İbrâhîm'in Zebîd'de yönetimi ele geçirmesi üzerine Suleyhîler'den yardım istemek zorunda kaldı ve aldığı takviye kuvvetle yeniden hâkimiyet sağlayabildi (504/1110).

Mansûr devrinden itibaren devlet yönetimi vezirlerin eline geçmeye başladı. Öyle ki Vezir Enîs el-Fâtikî çetir taşıtıp kendi adına para dahi bastırdı. Ancak Mansûr gençlik çağına geldiğinde onu kendi elleriyle öldürdü (517/1123). Mansûr'un Vezir Mennullah el-Fâtikî tarafından zehirlenerek öldürülmesinin ardından çocuk yaşta ki oğlu II. Fâtîk tahta çıkarıldı. Bu dönemde aslen Habeşî bir câriye olan Fâtîk'in annesi Ümmü Fâtîk Alem yönetiminde ağırlığını hissettirdi. 524'te (1130) Vezir Mennullah'ı öldürterek yerine Züreyk el-Fâtikî'yi getiren Ümmü Fâtîk Alem kısa bir süre sonra onun istifa etmesi üzerine de Ebû Mansûr Müflih el-Fâtikî'yi vezirlikle görevlendirdi. Emîr II. Fâtîk b. Mansûr 531 (1137) yılında öldürüldü ve Ümmü Fâtîk Alem onun çocuğu olmadığı için tahta amcasının oğlu III. Fâtîk b. Muhammed'i çıkardı; eski kölesi ordu kumandanı Sürûr el-Fâtikî'yi de vezir tayin etti. Ümmü Fâtîk Alem'e büyük bir bağlılık gösteren Sürûr

onun 545'te (1150) ölümünün ardından bütün yetkileri elinde topladı, bölgedeki âsi ve muhaliflerin itaatini sağlayarak Necâhî Devleti'ne yeniden güç ve itibar kazandırdı. 551'de (1156) Mehdî Emîri Ali b. Mehdî bir komployla Sürûr'u öldürterek Zebîd üzerine bir ordu gönderdi. Şehri savunmakta güçlük çeken Zebîdliler, Sa'de hâkimi Zeydî imamı Ahmed b. Süleyman el-Mütevekkil-Alellah'tan yardım istediler. Mütevekkil-Alellah, Emîr III. Fâtîk'in öldürülmesi ve kendi hâkimiyetinin tanınması şartıyla yardım sözü verdi. Bunun üzerine 553 (1158) yılında emîr öldürüldüyse de Mütevekkil-Alellah beklenen yardımı yapamadı ve Zebîd'i almaya muvaffak olan Ali b. Mehdî, Necâhî hâkimiyetini sona erdirdi (14 Receb 554 / 1 Ağustos 1159).

Necâhîler, vezir ve kumandanların yönetime hâkim olup devletin sonunu getiren süreci başlatmaları yönüyle Mısır'daki Fâtîmîler'e, kendilerinden önceki Ziyâdîler'in köleleri oldukları halde yönetimi ele geçiren yeni bir devlet kurmaları bakımından Eyyûbîler'den sonra kurulan Memlûkler'e benzemektedir. Necâhîler'de emirlerle vezirler arasında hâkimiyet lâmeti olmak üzere sikke darbı konusunda verilen mücadeleler kaynakların çoğunda yer almakla birlikte günümüze bu sikkelerden sadece dördü ulaşabilmiş ve N. M. Lowick tarafından yayımlanmıştır (bk. bibl.).

BİBLİYOGRAFYA :

Umâre el-Yemenî, *el-Müfid fi aḥbârı Şan'a ve Zebîd: Yaman: Its Early Medieval History* (nşr. ve trc. H. C. Kay), London 1892, tür.yer.; İbnü'l-Mücâvir, *Şifâtü bilâdi'l-Yemen ve Mekke ve ba'zî'l-Hicâz: Târîhu'l-müstebsır* (nşr. O. Löfgren), Leiden 1954, s. 66, 71, 235; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-ereb*, XXXIII, 108-120; Abdülbâkî b. Abdülmecid el-Yemânî, *Behcetü'z-zemen fi târihi'l-Yemen* (nşr. Abdullah Muhammed el-Habeşî – Muhammed Ahmed es-Sinbânî), San'a 1988, s. 89-118; İbnü'd-Deyyab, *Buğyetü'l-müstefid fi târihi medineti Zebîd* (nşr. Abdullah Muhammed el-Habeşî), San'a 1979, s. 57-64; a.mlf., *Kurretü'l-ıuyûn* (nşr. Muhammed b. Ali el-Ekva'), Kahire 1978, I, 333 vd.; Yahyâ b. Hüseyin es-San'ânî, *Ğayetü'l-emânî fi aḥbârı'l-kuṭri'l-Yemânî* (nşr. Saîd Abdülfettâh Âşûr), Kahire 1388/1968, I, 236 vd.; N. M. Lowick, "Coins of the Najâhids of Yemen: A Preliminary Investigation", *Actes du 8ème Congrès international de numismatique, New York-Washington 1973*, Paris 1976, s. 543-551; Eymen Fuâd Seyyid, *Târîhu'l-mezâhibi'd-diniyye fi bilâdi'l-Yemen*, Kahire 1408/1988, s. 81-85; Zâhir Riyâd, "Devle Hâbeşîyye fi'l-Yemen: Devletü Benî Necâh (412-554/1021-1159)", *el-Mecelletü't-târîhiyyetü'l-Mısıriyye*, sy. 8, Kahire 1959, s. 101-130; Ramzi J. Bikhazi, "Coins of al-Yaman 132-569 AH", *el-Ebhâş*, XXIII/1-4, Beyrut 1970, s. 106-107; Neşet Çağatay, "Suleyhîler", *İA*, XI, 20-21; R. Strothmann – [G. R. Smith], "Nadjaḥids", *IEJ* (İng.), VII, 861-862.

EYMEN FUÂD SEYYİD